

KITÜNTETETTEK AUGUSZTUS 20 ALKALMÁBÓL

H. KOVÁCS ÉVA,
a Magyar Művelődési Intézet
oktatási osztályának vezetője,
Bessenyei György-díj

- Hol tanulta a népművelést?
- Az ELTÉ-n végeztem magyar-népművelés szakon. Az első népművelő-képzések egyike volt, 1963 és 1969 között.
- Közben dolgozott?
- Igen. Érettségi után először jogra jelentkeztem, de nem kerültem be az egyetemre. Másodszorra magyar-rosz szakra akartam menni, már nem is tudom, miért. Végül nem is mentem el felvételizni. Akkor kezdtem kitartóan érdeklődni a népművelés iránt.
- Ez honnan jött?
- Mikor készültem az érettségire, a Népszava szerkesztőségébe írogattam olvasói leveleket. Újságíró gyakornok szerettem volna lenni. Sikerült, felvettek az újsághoz és az újságíró iskolába is. Elvégeztem egy évet. Közben kicsit dolgozhattam a televíziónál, kis szerkesztői munkákat végeztem. Aztán nagy létszámleépítés volt a lapnál, a tizenöt elbocsátott gyakornok közé kerültem. Ez nagyon érzékenyen érintett. Ezért elmentem segédmunkásnak a budapesti konzervgyárba.
- Gépsőron dolgozott?
- Nem, májkonzerves és paradicsompürés dobozokat törölgettem. Néha reggel ötre kellett kimennem a Filatori-gátnál lévő telephelyre.
- Ez valamiféle önbüntetés volt?
- Elment a kedvem mindentől, ami iroda és újságítás volt. Amikor már konzervgyári munkás voltam, kitalálták a vezetők, hogy menjek Moszkvába az élelmiszeripari főiskolára. Mondtam, hogy azt nagyon nem szeretném. Egyébként is állandóan az iroda felé terelgettek, mivel volt érettségim. Azt akarták, hogy legyek valamiféle főládafelelős. De jól elvoltam a lányok között. Kicsit riasztóak voltak a körülmények, de más is kibírta. Az igazgatóval volt egy nagyon kellemetlen beszélgetésem. Mondtam: humán érdeklődésű vagyok, hagyjanak engem mindenféle élelmiszergépészeti dologgal. Az mentett meg, hogy az akkori Népművelési Intézetben megüresedett egy adminisztrátori állás, éppen a továbbképzési csoportnál. Egy ismerősön keresztül ide kerültem. De közben már fél éve egyetemre jártam.
- Csak nem azóta dolgozik az intézetben?
- Öt hónap szüneti szabadság és egy rövid betegállomány kivételével folyamatosan itt dolgozom.
- Délelőtt adminisztrátorkodott, délután egyetemre járt kezdetben?
- Nagy szerencsém volt, mert az egyetemi tanárain többen kollégáim lettek az intézetben. Nem kellett állandóan a gépet vernem, ha volt egy kis időm, használhattam a könyvtárat. A szigorlatig, tehát az ötödik év végéig így volt, s mikor megkezdtem a hatodik évet, kineveztek előadónak az oktatási osztályra. Majdnem végig itt, az oktatási, képzési osztályon dolgoztam, mikor minnek hívták. Azon kívül néha változott az emelet. Véletlen egyébként, hogy erre az osztályra kerültem. De nem tudom, a népművészeti osztályon mi lett volna belőlem, mert nagyon ügyetlen vagyok, egy gombot sem tudok felvarrni. Távol esnek tőlem a kézműves dolgok.
- Mennyiben volt más a munkája régebben, mint most?
- Régen éves munkaterv alapján zajlottak a főhivatású nép-

művelő képzések, tiszteletdíjas népművelő képzések. Sokfajta lehetőség volt a továbbképzésre. Szomorúvá tett engem, hogy leginkább az értekezletekre hasonlított az oktatás. De ahogy teltek az évek, 1975-76 után kezdett bővülni a képzés, és vált egyre inkább tapasztalatcserevé. Az intézet ebben az időszakban vette meg a Magyar Rádiótól az almádi továbbképzési házat. 1980-tól pedig határozottan más jelleget öltött a továbbképzés. Az egy-egy téma köré szerveződő összejövetelek sokkal szakmaibbak voltak, mint korábban. Nézegetem a régi képzési programokat: ezekből a dokumentumokból egy-egy példányt félretettem. Egyszer neki kellene látni fejdolgozni ezeket. A programokról ugyanis rengeteg minden eszembe jut. A legizgalmasabbak a négy-öt napos kapcsolatteremtő és személyiségfejlesztő tréningek voltak. Több napon keresztül végig együtt voltunk. Próbáltuk bevonni a pszichológia és a szociológia legújabb módszereit. Kezdetben volt egy kicsi ellenállás. De az a társaság, akikkel az első ilyen tréningen részt vettünk, a mai napig jó szakmai kapcsolatot tart egymással.

- Mitől volt fordulópont 1980?

- Az összejövetel a megyei központoknál képzési ügyekkel dolgozó munkatársak és az egyetemek, főiskolák közművelődési tanszékein dolgozó kollégák számára bensőségebbre sikerült, mint a többi. Talán azért, mert kimozdultunk Budapestről, s nemcsak egy napot töltöttünk együtt, hanem hármat. Az akkori oktatási osztályon is éppen vezetőváltás volt, s másképpen kezdtünk működni.

- Az 1980-as éveket más unalmasnak tartja, önnek pedig éppen akkor kezdődött valami új, érdekes.

- Lehet, hogy másoknak talán kevésbé emlékezetes az a tréning, amelyen részt vettem 1980. január 2-től 6-ig Almádban, Barlai Robi és Torma Kálmán vezetésével. Ennek aztán voltak folytatásai.

- De mitől volt önre ekkora hatással?

- Érdekes lenne, hogy mások, akikkel együtt voltunk, mit mondanának róla. Nekem azért volt fontos, mert több napon keresztül állandóan együtt voltunk. Bizony, előjöttek a csoportbeli visszasságok, amelyek az összezártságból erednek. Van, akik éppen ezért nem tudják elviselni ezt a formát. Előfordulnak olyan pillanatok, amikor az ember maga is meglepődik, hogy bizonyos dolgok mennyire rosszul érintik. Van, hogy valakiből kitor a sírás. Ha jók a trénekek, segítenek neki kijönni ebből a helyzetből. Voltak olyan kollégáim, akik nem tűrték ezeket a helyzeteket. Nagy kivonulások is voltak emiatt. Van, akik önismereti játékok, melyeknek egy részét én sem szívesen végeztem el. Valahogy elvesztettem a találékonyágomat bizonyos helyzetekben, pedig szeretek színészkedni. De a szerepjátékokban sokszor mégsem tudtam feltalálni magam. Volt, aki egész drámákat csinált ebből. Megdöbbenett, arra gondoltam: milyen súlyos problémákkal küszködhet ez az ember.

- Ez a tréning gondolom, önismereti felfedezésekkel is járt.

- Önismereti, kapcsolatteremtési ismereteket adott.

- Sok újat tudott meg önmagáról?

- Igen, de annál mélyebbre már nem is akartam menni, ameddig eljutottam.

- S amit felfedezett, fel tudta használni a munkájában?

- Igen, beláttam, hogy türelmesebbnek, odafigyelőbbnek kell lennem a kollégáimmal. Mert nem csak én hordozom a világ összes problémáját a vállamon, másnak is megvan a maga baja. Kimerítő volt ez az összejövetel. Sok volt. Túl sok minden

ahhoz képest, ami 1964 és 1980 között volt. Tizenhat év alatt nem történt velem annyi minden, mint ez alatt a három nap alatt. Persze, ez így nem igaz, de akkor így éreztem. A haszna leginkább az volt, hogy sokkal jobb lett a kapcsolatam a munkatársaimmal. Akikkel pedig együtt voltunk a tréningen, megmaradt a kapcsolat. Számíthattunk egymásra.

– De csak a régi dolgokról beszélünk, az óriási változásokról, az állami vizsgáztatási jogunkról nem is szoltunk. Bár erről úgyis annyit beszélnek, mindenki tudja, hogy a Magyar Művelődési Intézet szakmai vizsgabizottságokat működtető szerv, s az Oktatási és Szakképzési Osztály szervezi ezeket.

– *A tréninget, mint oktatási formát beépítették a népművelő képzésbe?*

– Hogyne. A középfokú tanfolyamok hallgatóinak a pszichológia oktatáson belül mindig volt egy olyan összefüggés, amelyen jobban megismerhették egymást. A szerencsésebbeknek vidéken tudtuk megszervezni, nyugodt körülmények között.

– *Melyik volt a legszebb korszaka, amikor igazán azt csinálta, amit szeret?*

– 1986 körül létrehoztuk a középfokú népművelő, szervező, ügyintéző képzést – az akkori minisztérium közművelődési főosztályán dolgozó kollégával és az akkori osztályvezetőmmel, Földiák Andrással –, amelyre érettségi után, főiskola előtt lehetett jelentkezni. Akik elvégezték, egy bizonyos idő után felvételi nélkül, egy beszélgetés alapján bejuthattak a szombathelyi Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskolára. Kilenc évig volt partnerünk a tanárképző. Most a jászberényi tanítóképző főiskola működtet kihelyezett tagozatot Intézetünkben. Ez a középfokú népművelő képzés először csak egy megyében kezdődött, aztán elterjedt mindenütt, később lecsengett. Érdemes lenne a középfokú tanfolyamot végzett embereket egyszer megszólaltatni, illetve néhányukat, mert 1500 körül vannak az egész országban. A tapasztalat szerint sok munkakör betöltésére alkalmas az a végzettség.

– *A fiatalok körében népszerű volt ez a képzés?*

– Nagyon sok hallgatónk volt 1988-89-ben. 1989-től nekem magamnak is voltak képzéseim itt az intézetben. A megyei tanfolyamok hallgatóit vizsgáztattuk. Mi adtuk a bizonyítványt. Mint ahogy a működési engedélyt a művészeti csoportvezetőknek. Egy rendelettel aztán 1994-ben ezt megvonták tőlünk, és másfajta fontos jogokat kaptunk. Most már állami vizsgabizottságot működtető szerv vagyunk, és országos képzési jegyzékben szereplő szakmákat vizsgáztatunk. De visszatérve a kérdésre: vonzó volt a fiatalok számára ez a középfokú képzés. Annyian jelentkeztek, hogy alig fértek a különböző képzőintézményekben. Azért is, mert abban reménykedtek: így megúszhatják a felvételit. Később azért volt népszerű a középfokú képzés, mert egyre több tandíjat kellett fizetni a többi iskolában, és ezt pedig még mindig sokan megengedhették maguknak.

– *S önnek pontosan mi volt a szerepe ebben?*

– A kétéves képzési programot állítottam össze. Hozzá kellett tenni, hogy a megyék kezdtek ezt az időszakot lerövidíteni. Leadták a tananyagot, de több órára jártak a hallgatók, így egy év alatt is el tudták végezni. Mi készítettük, illetve rendeltük, szerkesztettük a képzés segédanyagait, jegyzeteit. Voltak olyan kollégák, akik filmeket és egyéb segédanyagokat állítottak össze, ezeket kellett összefognunk. Nagyon fontos feladatunk a vizsgáztatás megszervezése. Az én dolgom elsősorban ez volt.

– *Szeret tanítani?*

– Én a képzéseket vezettem. Nem volt alkalmam tanítani a gyakorló tanításon kívül. Akkor nagyon tetszett, hogy mennyi-

re aranyosak a gyerekek. Terveztem, hogy jó lesz tanítani, de aztán másképp alakult. Nagyon megszerettem az első középfokú csoportomat, mert nagyon jól lehetett velük „babázni”.

– *Anyáskodott felettük?*

– Persze. Mindenféle apróbb és nagyobb gondjaikkal jöttek hozzám. Nagyon kedves tanítványaim voltak. Ma is a legkülönbözőbb helyeken köszönnek rám, igen jóleső érzés.

– *Az előbb említette, hogy mostanában elővette a régi képzések dokumentumait. Van valami terve ezekkel?*

– Kicsit meg kellene zenésíteni ezeket. Persze, nagyon jól venné ki magát, ha elmondhatnám, folyamatosan dolgozom ezen: hajnalban elkészítem a családnak a mindenféle enniválót, befutok az intézetbe, végzem a dolgom, utána bevásárolok és otthon pedig egész éjszaka ezen dolgozom. Talán majd egyszer...

– *Megírma a képzések történetét?*

– Nem tudom, van-e ahhoz elég sok mondat a fejemben, hogy leüljek és megírjam... Sokakkal kellene beszélgetni, mert lehet, hogy nem mindenre emlékszem jól. Visszatérve arra, hogy mire emlékszem különösen jó érzéssel: öröm volt számomra, hogy Novák Józseffel – aki kiváló alakja volt a népművelésnek – együtt dolgozhattam, egy szobában ültünk. 1993 körül javasoltam, hogy az ő tiszteletére alapítson az intézet egy emlékérmét. Most már létezik ez az emlékérem, néhány alkalommal már kiadtuk. Földiák András a kuratórium elnöke. A család, az unokák létrehozták a Novák József Alapítványt. Annak a pénzből próbálunk megint visszatérni ahhoz az eredeti elhatározáshoz, hogy minden évben legalább egy kolléga, aki a népművelő képzésben oktatóként közreműködött, részesüljön a kitüntetésben. Sokszor szembe jut, hogy nemrég még ott ültünk Jóska bácsival az alagsorban, s közben ő „éremmé lett”.

– *Tanítványa volt?*

– Olyan értelemben igen, hogy rengeteget tanultam tőle. Emlékezetes beszélgetéseink voltak. Az a típusú tanító ember volt, aki nagyon szépen elmagyarázott mindent, és rengeteg érdekeséget tudott.

– *Mivel foglalkozik szívesen szabadidejében? Bár az előbbi szóhajtásból arra következtettek: nem időmilliomos.*

– Olvasni szeretek. Szívesen megyek hétvégeken édesanyámhoz, ott van egy kert, amivel jól lehet babrálgatni. Jó, hogy oda lehet menni, bár itt lakom az intézethez közel, és ez sem kellemetlen hely. Különösen harminchat évvel ezelőtt nem volt az, mikor még nem volt ilyen irgalmatlanul nagy forgalom. Valamikor nagyon szerettem utazni, ma az már drágább és nehezebb. Amíg fiatalok voltunk, és még nem született meg a fiam, nagyon sok helyre eljutottunk.

– *Harminchat éve ugyanott lakik és ugyanott dolgozik. Ennyire szereti az állandóságot?*

– Hát igen, bizonyára van ebben valami, hogy ennyire nehezen kimozdítható vagyok, mert lehet így is fogalmazni. Biztosan másképp alakul azoknak az élete, akik két éveként állást változtattak, mert ilyen kollégám is volt. Úgy tartották, hogy az megváltoztatja az életüket. Lehet, hogy nem szeretem a változást...

– *Lehetséges, hogy az intézetből nehéz elmenni, ide inkább igyekeznek az emberek.*

– Az igaz, hogy soha nem volt rossz munkahely. De mikor eltelt az első tíz év, aztán már húsz is elment, akkor gondoltam néha, hogy úgy néz ki: én már innen sehova nem fogok elmenni, csak ha majd arra kerül a sor, nyugdíjba. Már meg is tehettem volna, ám arra biztattak, hogy még ne tegyem. Magamnak is adtam kis határidőket: ha majd a fiam befejezi az iskolát.

Szerencsére év elején diplomázott a külkereskedelmi főiskolán, és már dolgozik. Így előbb-utóbb biztosan elvölök az intézettől.

– *Mennyire érzi változatosnak a munkáját?*

– Rengeteg dögunalmas év volt, ezt nem rejtem véka alá.

Nem árulom el azonban, melyek voltak azok. Hát hogyan lett volna unalmas mindig ugyanoda bejönni, évtizedeken keresztül ugyanazokat a lépcsőket koptatni...?! De azért nagyon sok szép dolgot csináltunk.

– *A kitiüntetés, amit kapott, szintén nem azt mutatja, hogy nagyon meg akarna válni öntől az intézet.*

– Kivettem egy nap szabadságot, mert szükségem volt rá.

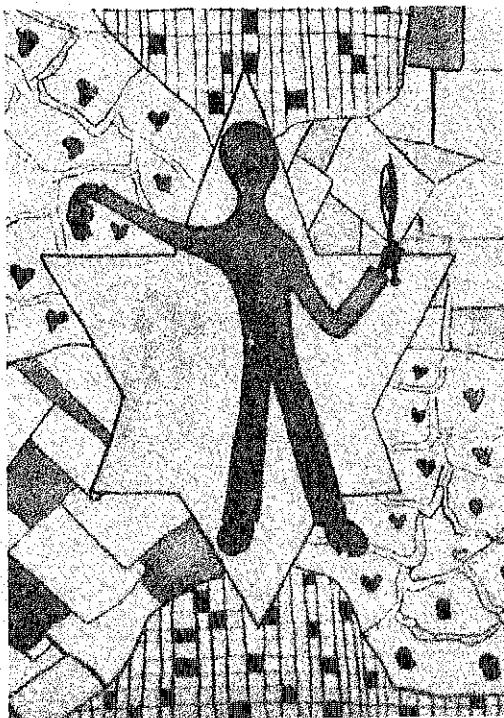
Kimentem az édesanyámhoz, s ott ért utol a telefon, hogy hívjam fel a minisztériumban azt a hölgyet, akivel az adminisztrációt el kell intézni. Megható volt. Nagyon meglepett.

– *Nem számított rá?*

– 1996-ban kaptam meg a Népművelésért Díjat. Azt gondoltam: azzal már „el vagyok intézve”. Azt is nagyon titokban tartották. 1985-ben az utolsók között kaptam meg a Szocialista Kultúráért Díjat – akkoriban azzal jutalmazták a népművelőket.

– *Azt gondolom: szívesen pihen majd a munkával töltött évek után, de szerintem nem csak pihenni fog. Mit tervez akkorra, mikor szabadabban rendelkezik majd az idejével?*

– A családom azt mondja: nem kell elsietni a dolgot, mert nagy üresség keletkezhet a nyugdíjba vonulás után. Ha arra gondolok, hogy csak a mindennapi háztartási teendők maradnak, az elég riasztó. Azt pedig nem tudom, elég elszánt vagyok-e arra, hogy mindennap kilenc órákor elmenjek otthonról és tizenkettőig könyvtárban üljek. Biztosan észreveszek két porszemet, vagy elkezdek babrálni valamit, s azzal elmegy az idő otthon. Jó lenne hosszabb időre Szigligetre menni, az alkotóházba, azt el tudnám képzelni, hogy ott dolgozgatok. Új kiadvánnyal is ki kellene már rukkolni. Egy időben volt a Kultúra, Tudás, Társadalom sorozat. Aztán pénzügyi nehézségek miatt elvesztette sorozat jellegét. Folytatni kellene.

MATYACZKÓ OLGA,

a Magyar Művelődési Intézet

vizuális és előadó-művészeti főosztály táncreferense,
Népművelésért Díj

– *Mi az ön szakterülete?*

– Társastáncokkal foglalkozom. Mindennel, ami nem néptánc. Persze, ez nagyon rossz fogalmazás, mert az összes tánc a folklórból ered. A latin-amerikai táncok is: ez a szakterületem, a történetüket is kutatom.

– *De főképpen tanít.*

– Kétéves társastáncoktató tanfolyamot szervezek az intézetben.

– *Milyen hagyománya van ennek?*

– Az intézet régebben nagyon sok művészeti ágban képzett amatőr művészeti csoportvezetőket. Miután a bizonyítványadás jogát egy törvény megszüntette, most inkább azok a tanfolyamok népszerűek, amelyek időközben megszerezték az OKJ bejegyzést. Az enyém – bár fölterjesztettük a minisztériumba – még nem kapta meg a minősítést. Ennek ellenére nagyon népszerű. Olyan sokan jelentkeztek – majdnem ötvenen –, hogy két osztályt kellett indítani. Többféle táncot tanulnak: dzsesszt, történelmi társastáncokat, modern táncot, versenytáncot, divattáncot, néptáncot, és a tánchoz kapcsolódó elméleti tantárgyakat. A tanfolyamon én tartom a tánc történeti órákat és vizsgáztatókat, emellett az egész képzést szervezem. Az évek folyamán több tucat társastáncoktatót képeztünk, akik művelődési házakban és iskolában tanítanak. Ezenkívül van olyan programunk, ahol pedagógus továbbképzések keretében művészeti képzéseket tartunk, hatvan vagy százhusz órában. Erre testnevelő és énektanárok jönnek főként. Egy időben volt mesterképző tanfolyamom is, de ezt szüneteltetem, amíg meg nem kapjuk az OKJ engedélyt. Tartottunk standard latin versenytánc-tréner-képző tanfolyamot is, a versenytánc tanítás minőségének javítására. Évekkel ezelőtt alapítottunk egy divattánc egyesületet, és akkor beindult a divattánc versenyztetés is. Az oktatás folyamán sokat változtattam a képzésen. Amikor beléptem, sokkal kevesebb óraszámú tanítottunk. Ma már elég komoly, 560 óras, 4 féléves a tanfolyam.

– *Hogyan tanítja a tánc történetet?*

– Ebben az az érdekes, hogy nem iskolarendszerű formában. Mostanában az oktatásügyi kormányzat minden művészeti tevékenységet szeretne a főiskolák, egyetemek képzésébe illeszteni, nagyrészt azzal a céllal, hogy a lerobbant oktatási intézmények több pénzhez jussanak. Erre kellene a vastag tandíjakért tartott művészeti képzések. A miénk viszont nem iskolarendszerű oktatás. Nem kell hozzá megtanulni olyan tantárgyakat, amit nem tudnak hasznosítani. A mi oktatóink főállásban mással foglalkoznak. Például titkárnők, ápolónők, általános iskolai tanárok, vagy éppen művelődésszervezők, és emellett tudnak táncot oktatni, közösségeket működtetni.

– *Kiket tanítanak?*

– Például olyan gyerekeket, akik szórakozásból táncolnak, és olyanokat, akik több évi tanulás után el akarnak jutni mesteri fokra. Őket oktatják tanáraink kedvtelésből vagy fizetségért, de nem ez a fő állásuk. A legkülönbözőbb korú, legkülönbözőbb közösségekben élő emberek az oktatóink, a legkülönbözőbb helyeken oktatnak táncot. Viszik a gyerekeket a versenyekre, a szülők pedig mennek velük. Állandóan beszélnek a polgárosodásról. Szerintem valójában ez lenne az, a kultúra polgársága, nem a vastag pénztárcáé. Oktatóink tizenkilenc megyéből jönnek Budapestre, Sopronból, Mándokról, Istenme-

zejéről, Szegedről, Pécsről például. Az egyik tanulónk munkásgyerekek, a másik egy kft-ben dolgozik, és így tovább. Különböző korosztályokból kerülnek össze. Tizenévesek, huszonévesek. Pont ez az izgalmas. Egy új társaság, érdekes közösség alakul ki tanfolyamunkon.

– *Mi mindent tanulnak?*

– Oktatónk a táncon, tánc történeten kívül tanulnak sportpszichológiát, sportpedagógiát is. Tanítanak gyerekeket, akik akkor járnak náluk először, és nem tudják szinte azt sem, melyik a jobb vagy a bal lábuk. És felnőtteket is oktatnak, mesteri szinten. Mindez sajnos nem kap megfelelő támogatást, mert sokórás, nagyon hosszú, alapos képzés. Ennek ellenére sem tudunk az OKJjegyzékre idáig bekerülni. Pedig nagyon fontos lenne. Hiszen az itt végzetek társastáncmesterek lesznek, de mivel nincs bizonyítványuk, nem kapnak erre a tevékenységre vállalkozói igazolványt sem. Mert a kamara vagy egyéb illetékes szerv azt kérdi: hol az OKJ papír, hogy társastánc csoport-vezető lehessen? És nincs, noha aki itt végzett, mindent megtanult, ami ehhez szükséges. Itt a szakma kérdőjeleződik meg. Az én szízfuzsi küzdelmem abból áll, hogy minél jobba, minél alaposabban próbálom tenni a tanfolyamot, annál csúfosabb, hogy a végén nem tudok adni állami bizonyítványt. Nagyon remélem, hogy ez a probléma hamarosan megoldódik.

– *Mit jelent önnek a tánc?*

– Mágikus művészetnek tartom. Olyan művészet, amely minden koron átemelkedve létezik, soha nincs apálya. Mert alapvető szükséglete az embernek.

– *Egyébként mi a végzettsége?*

– Történelem-népművelés szakon szereztem az első diplomám Debrecenben. Aztán elvégeztem a filozófia szakot az ELTE-n. Számos tanfolyamot is végeztem, többek között színjátszó-rendezőit.

– *Történelem és filozófia diplomáját nem is hasznosítja?*

– Néhány órában tanítok egy gimnáziumban, történelmet és filozófiát.

– *Az intézet előtt mivel foglalkozott?*

– 1970-ben végeztem. 1973-tól 1977-ig, a fiam születéséig a Kassák Klubot vezettem. Onnan indult a tánc házmozgalom. Nagyon érdekes, izgalmas időszak volt ez. Az egész korszak összes förtelme és összes tüneménye benne volt. A tánc házakat erősen figyelték abban az időben, ezt tudtuk. Az nagyon jó volt, hogy voltak a „jámbor” kulturális rendőrök. Az akkori művelődési ház igazgatókkal, klubvezetőkkel tartották a kapcsolatot. Hivatalból szóba kellett velük állni. Elbeszélgettünk, ugyanakkor bizonyos információkat, ami a számukra érdekes lett volna, azt ellepleztük. A hetvenes években a legtöbb kulturális tevékenység a tűrés és tiltás határát súrolta. Az ember mindig lépett egyet előre, akkor megnézte, hogy tágult-e a „gumiszoba fala”, akkor megint lépett egyet. Csak így lehetett izgalmas, érdekes dolgokat csinálni. A Kassák Klubban akkor egy komoly stáb dolgozott. Nemcsak a Sebő Feriék és más zenészek voltak ott, hanem más szellemi irányítók is. A klub Budapest egyik nagyon jelentős kulturális színpontja volt a 70-es években. Kiemelten izgalmas hely volt, mert oda sok értelmiségi járt, egyetemisták, és értelmes, újat akaró munkások, alkalmazottak. Nemcsak táncélet volt, hanem rendeztünk például kiállításokat, bemutatókat, izgalmas, érdekes embereket hívtunk meg. Élénk szellemi élet folyt. A Kassák Klub vezető szerepet vitt néhány más klubbal együtt.

– *Visszasírja ezt a korszakot?*

– Részben. Ma a kultúra sokkal inkább üzleti alapra került. A lelkesedés és a cselekvésvágy – ami régebben mozgatta –

kezd kiveszni. Amikor hajdan végeztünk a népművelés szakon, mi ezt a szakmát komolyan vettük. Úgy gondoltuk, hogy lehetőséget kell teremteni az emberek számára, hogy a kulturális javakhoz jussanak. Ez amolyan animáló feladat volt. Az ember egy egészen csekély fizetésért dolgozott, és örült, ha valami jót létrehozott. Ha mi nem vagyunk, sok minden nem jött volna létre a kulturális életben.

– *Miért jött Budapestre?*

– Debrecenben rengeteg főiskola, egyetem működik. Mikor végeztem, nem lehetett állást kapni. A tanári állások ki-halásos úton öröklődtek. Két évig a Kodály Kórusban énekeltem. Nagyon szép hangom volt, és ez egy komoly, megbecsült állás volt. Viszont szerettem volna a diplomámat használni, ezért kellett Pestre jönnöm.

– *Milyen lehetőség adódott?*

– Itt álltam a fővárosban munka nélkül, és albérletet kerestem. Bementem a Fővárosi Tanács Művelődési Főosztályára, s elkezdtem balhézni: „milyen botrányos dolog, hogy elvégeztem az egyetemet, de nem kapok állást sehol”.

– *Hogyan fogadták?*

– Nagyon kedvesen, ahogy az örülteket szokták fogadni. Közölték, hogy éppen megüresedett egy közművelődési előadói állás a X. kerületi tanácsnál. A kerületi kulturális intézmények tartoztak hozzám, a könyvtáraktól kezdve a klubokig, művelődési házakig. A X. kerületből aztán a VII.-be kerültem, majd a Postás Művelődési Háznak egy önállóan működő klubjába, ami akkor nyílt. Megteremtettük ott a dzsesszéletemet, ami azóta is virágzik. Abban az időben naponta volt két-három egészen más érdeklődést kielégítő program. Onnan hívtak a Kassákba Klubba. Utána hosszabb ideig a XV. Kerületi Tanács közművelődési csoportjának vezetője voltam. A diploma megszerzése után szinte mindig este dolgoztam, éjfél tájban értem haza. A fiam megszületése után nem lehetett azt az életmódot folytatni. Egy év múlva megszületett a lányom is. Jó volt a tanácsi állás: félfogadás után az óvodából, bölcsődéből hazavittem a gyerekeket. Hallatlanul izgalmas időszak volt az is. Akkor alakultak a kerületben az első egyesületek, ami forradalmi tettek számított. Volt például egy Újpalotai Szabadidő Központ nevezetű, központ nélküli, az egész kerületet behálózó iroda, sok, ma már legendás tevékenységgel. A régi Palotán alakítottunk egy helytörténeti egyesületet, működése politikai botrányokat kavart. Valahogy bele-bele nyúltam ott is sok mindenbe, amiért meg kellett harcolni.

– *Tud harcolni?*

– Elég szívós vagyok. Lehet, hogy egy-egy nap kétségbe esem, de másnap már dühös vagyok, s akkor kezdem a küzdelmet előlről. Hosszabb távon sok minden bejön az eredeti elképzelésből.

– *Az újabb tanácsi munka után következett a Népművelési Intézet?*

– Még volt egy kitérőm. Elmentem a Budapest Galériába kiállítási osztályvezetőnek. Onnan kerültem az intézetbe. Három év múlva. Akkoriban jött az a követelmény a fenntartók részéről, hogy a művelődési házaknak el kell tartani magukat. Ez a szemlélet nagyon nem tetszett nekem, mert tudtam, ha valaki csinál egy csodálatos irodalmi estet, ami harminc embernek szól, az fontos dolog, de nincs rajta anyagi haszon. Megkövetelték: a művelődési házakban mindenáron legyen diszkrét, bevételüket kellett produkálni. A nyolcvanas évek vége felé már nem arról szólt a dolog, mint a szakma indulásakor. Az olcsó tömegkultúra, amely azóta totálisan kiglancolva, felöltöztetve előntötte a világot, engem nem érdekelt. Azt gondoltam,

akkor most elég a népművelésből. Ezért mentem át a Budapest Galériába Kiállítási Osztályvezetőnek. Érdekes időszak volt, izgalmas kiállítások, események. Legjobban a Józsefvárosi Galéria akkori szellemi műhelyét szerettem. Három év múlva egyszer csak elegendő lett minden úgynevezett vezető tevékenységből.

– *S hogyan került az intézetbe?*

– 1988 volt, a rendszerváltozás előtti esztendő. Az azt megelőző években sokat ütköztem különböző kulturális ügyek miatt felettesekkel, párt- és egyéb rámszólókkal. Vágytam egy rendes kis műhelymunkára, amibe beépíthetem a saját elképzeléseimet. A Kassákban végzett munkám, a táncszínház kapcsolatos tevékenységem révén kerültem az intézetbe. Abban az időben Vitányi Iván volt az intézet vezetője, a táncosztályt Héra Éva vezette. Amikor odakerültem, elhatároztam, hogy komolyan kezdek a társastánccal, modern táncsal foglalkozni. Azóta is ez a szakterületem. Amit lehet, igyekszem kihozni belőle, ez a munka megfelel a természetemnek és felfogásomnak.

– *Hogyan lehet a táncot kutatni?*

– Nehezen. Kevés a szakirodalom, de azért van. Leginkább német munkákat lehet olvasni. Az intézetben nagyon jó könyvtár van, remek kutatóhely a Széchenyi Könyvtár is. Viszont régóta nincs átfogó tánc történeti könyv, amely nem a lépésekről szól, hanem a művelődéstörténeti korszakok felől közelíti meg a táncot. Az utolsó ilyen könyv Vályi Rózsi tánc története volt, a hatvanas évek elején jelent meg. Elégé tükrözte bizonyos részleteiben az akkori kultúrpolitika elvárásait. Tehát tánc történeti könyvre szükség lenne, de a megírásához rengeteg idő kell. Nem lehet egész napi munka mellett csinálni. Egy részt már megírtam, amit tananyagként a tanfolyamon is tanítok. Jó lenne képekkel is gazdagítani. Minden évben elhatározom: „na, a jövő nyáron semmivel sem foglalkozom, csak a könyvvel”. De hiába.

– *El kellene vonulni a világtól, és a családtól is.*

– A gyerekeim nagyok, ezért rájuk nem hivatkozhatok.

Csak az idő és az elszántság hiányzik.

– *Ők is hasonló szakmát választottak?*

– A fiam művelődésszervező szakra jár, utolsó éves. Elégé gyakorlati ember. Mindent meg tud csinálni, ami a kezébe kerül. Jobb lenne, ha ilyesmivel foglalkozna, de majd eldönti. A lányom az ELTÉ-re jár, tanárképzőre, magyar-könyvtár szakra. Ő is utolsó éves. Ebben a körben mozognak a gyerekek. Nem nagyon örülök neki.

– *Hogyhogy?*

– Úgy érzem, sem tanárnak, sem könyvtárosnak, sem népművelőnek lenni nem megbecsült dolog még ma sem. És nemcsak a pénzről van szó. Hanem egészében véve: egy kicsit boldogtalanok lesznek, mert nem tudnak a fogyasztói társadalomba beleilleszkedni. Amikor tévéműsorokban három–négy mondat után tízmilliókat visznek el emberek néhány felszínes információ tudásáért, akkor az ember tényleg megdöbben, hiszen abból a pénzből könyvtárakat lehetne felújítani. Végül is a könyvtár a legdemokratikusabb kulturális intézmény, a legolcsóbb, s ott szinte bárki hozzájuthat a kultúrához. Persze ez a felhajtás a fogyasztói társadalom velejárója, de ha az ember tudja, hogy tizenöt évi bruttó fizetése a nyereség...

– *Ex a kitüntetés, a Népművelésért Díj mit jelent önnek?*

– Az öregség jele. Általában élemedettebb hölgyeket és urakat ér ilyen elismerés.

– *De hát ex az életműért jár.*

– Az biztos, hogy a hosszú élet titka a megöregedés... Any nyiból nyugodt lehet a lelkiismeretem, hogy nem rosszat csele-

kedtem életem folyamán. Ha a kitüntetés ezt ismeri el, akkor nagyon örülök neki. És ami a kitüntetés anyagi vonzatait illeti: jól jött a vele járó anyagi megbecsülés, mert a házam tetejét ki kellett javítani.

– *Merre lakik?*

– Rákospalotán, egy nagyon régi, századelőn épített házban. Szeretem azt a helyet, csak keveset tudok otthon tartózkodni, éppen a sok munka miatt.

– *Azért nem csak a munka létezik...*

– Sajnos két éve özvegy vagyok. Nincs kedvem eljárógatni sehová.

– *Tervei biztos vannak.*

– Szeretnék foglalkozni például pantomímcsoportvezető-képzéssel. Szakembereket képeznénk, akik tovább tudják adni az itt szerzett tudást. Főleg azokban az iskolákban lenne hasznos, ahol olyan gyerekek vannak, akik szóban nem képesek elég jól kifejezni magukat, vagy betegek. Viszont testmozgással, testbeszéddel könnyebben menne, segítené nekik a pantomím. Most ezt szeretném elindítani.

ROMHÁNYI ANDRÁS,
a Magyar Művelődési Intézet
határon túli magyarok osztályának vezetője,
Népművelésért Díj

- *Hogyan lett mérnökből népművelő?*
– Világ életemben népművelő voltam. Csak nem tudtam róla.
– *Akkor úgy kérdezem: hogyan lett mérnök?*
– Az általános iskolai eredményem vitt egészen az egyetemig. Kitűnő tanuló voltam, nagyon szerettem a fizikát, az elektromosságot. Logikus volt, hogy a Kandó Technikumban tanulok tovább. Ott is megálltam a helyem. Ebből következett, hogy villamosmérnök leszek. Menet közben azonban kiderült, hogy erősebb a humán érdeklődésem. De apám azt mondta: „Fiam, ha egyszer elkezdted valamit, fejezd be, aztán meglátjuk, mi lesz belőled.” Ez jó is volt, meg rossz is. Az összes diplomámat a mérnöki megfélemléseként szereztem. Ugyanakkor elég sok időt elvesztegettem. Hat évig nem abban a szakmában dolgoztam, amihez húztam. Mérnöki munkámat elláttam, de nem szerzett örömet. Nem mérnöknek teremtett az isten. Ilyen egyszerű. Amit őstől tavaszig kerestem, nyáron elköltöttem. Aztán mentem újabb munkahelyre.
– *És mit csinált nyáron?*
– Utaztam, motoroztam. Nehezen törtem be egy olyan munkában, ami a blokkolóóra használatával járt együtt. Dolgoztam a Kandó Kálmán Főiskolán, a Ganz Műszer Műveknél, a Híradástechnika Szövetkezethél, voltam villanyszerelő a Ferroglobusnál, de átmenetileg takarító, háztartási alkalmazott is. Szóval, ez viharos szakasza volt az életemnek. De világ életemben rengeteget olvastam. Valójában mindig a humán terület érdekelt. Tisztességgel lehúztam a magam nyolc és fél vagy kilenc óráját, s utána foglalkoztam azzal, amit szerettem.
– *Hogyan?*
– A Népfront meg a KISZ keretében szerveztem ifjúsági klubot, irodalmi színpadot. A XIX. kerületben például én szerveztem az első táncházat. Csináltam egy latin-amerikai ifjúsági klubot a hetvenes évek közepén. Akkor volt a chilei Pinochet-puccs, amin nagyon felháborodtam.
– *Mérnökként hogyan jutott ezekhez a lehetőségekhez?*
– Senkit nem zavart, hogy mérnökként kultúrával foglalkozom. A KISZ-nek és a Népfrontnak is jól jött az aktív fiatalember. Akkoriban két részből állt az életem: a munkából, amiért pénzt kaptam, s egy örömteli tevékenységből, amit ingyen csináltam. Nem is tudtam, hogy létezik ilyen munkakör, amiért fizetést lehet kapni. Végül is nem voltam megelégedve azzal, amit mérnökként elértem. Nem voltam jó mérnök. Ilyen egyszerű. Viszont kiderült, hogy amivel mindig szerettem foglalkozni, az egy szakma. Úgy hívják: népművelés.
– *Hogyan jött rá erre?*
– Amikor végképp elhatároztam, hogy nem akarok mérnök lenni, egy barátom, aki dramaturg volt a Békéscsabai Jókai Színháznál, hívott, menjek oda dolgozni. Akkoriban énekeltem, gitároztam. Úgy tudtam, hogy valamilyen munkakönyves tevékenységre, színházi zenésznek kért fel. De végül csak nyári produkciókról volt szó. Ez a nyár is úgy telt el, mint a többi, nem volt hivatalos állásom. Elvileg a rendőr be is vihetett volna. El kellett gondolkodni, mi lesz azután. Visszajöttem Budapestre. 1978-at írtunk. Bementem a kerületi művelődési házba, ahol laktam. Ez a kispesti Ifjú Gárda Művelődési Ház volt. Éppen volt üresedés. Azt mondták: „Gyere!” Egyik

pillanatról a másikra bekerültem a népművelés mélyvizébe. Nemcsak a művelődési házban működő klub népművelője voltam, annak minden gondjával, intéznievalójával, hanem a kerületi klubtanács, a klubtalálkozó, s a kerületi klubmozgalom ügye is rám hárult. Dolgom volt az ezzel kapcsolatos képzés előkészítése és lebonyolítása is. Ezen kívül az én feladatomban volt a felnőttképzés, a szocialista brigádmozgalom támogatása, s minden, ami a felnőttek szórakozása, képzése, kulturálódása témakörébe tartozott. Enyém volt a cigány-terület; rendezvények, klub, klubvezető-képzés. Munkakörömbe tartozott az irodalmi színpadok és a zenekarok ügyeinek rendezése.

- *Tetszett ez a munka?*
– Nagy volt a munkabírásom, még nem volt családom sem. Elég hamar belejöttem abba, amit valójában soha nem tanultam. Addigra már elvégeztem a mérnök-tanári szakot. Már a „gárdában” dolgoztam, amikor Novák Józsi bácsi, az akkori Népművelési Intézetben szervezett egy népművelő képzést, ami egyetemi szintű diplomát adott. Két évvel ezelőtt pedig megerősítettem a tudásom: művelődésszervezői végzettséget szereztem. Nos, visszatérve a pályáimra: az ifjúsági klubmozgalomban elég jó eredményeket értem el, az országos klubtalálkozókon megjelentem, hozzászóltam, mozgolódtam. Amikor megalakult a Budapesti Művelődési Központ, hívtak. Végül egy év múlva odamentem az ifjúsági klubok szakfelügyelőjének. Nagyon érdekes volt, az egész budapesti klubmozgalmat megismertem. Ráadásul ez volt az az időszak, 1982–83, amikor az új hullám végigsöpört a társadalmon. Művelői zseniális fiatalok voltak, élmény volt velük dolgozni.
– *Szakfelügyelőként mi volt a dolga?*
– Segítenem kellett a klubvezetők munkáját és bizonyos mértékben információkat kellett adni az ott folyó tevékenységről. Ebből valójában a segítség maradt.
– *Nem várták el odafenn, hogy bizonyos dolgokat jelentsen?*
– Hivatalosan biztosan elvártak valami ilyesmit. Főnököm, Malomsoky Ildikó azonban soha nem kért tőlem ilyet. Lehet, hogy voltak III/III-asok köztünk, de én ma sem tudom, hogy ha volt, ki volt az. Azt láttam, hogy mindenki teszi a dolgát. Az volt a csoda, hogy önálló szakmát tudunk csinálni a népművelésből. Az összes többi kelet-európai országban ez nem sikerült. A népnevelők mindenütt inkább politikai, mint kulturális szakemberek voltak. Nyugaton sem ismerik ezt a foglalkozást. Maga a szó is lefordíthatatlan. Amikor elmeséljük más országbelieknek, hogy mivel foglalkozunk, hogyan csináljuk, akkor többnyire azt mondják: ez fantasztikus, ezt így kellene nálunk is. Visszatérve az én dolgomra: a szakfelügyelőtem abból állt, hogy rendszeresen eljártam a klubok programjaira, beszélgettem a klubvezetőkkel, a tagsággal. S mikor elpanaszolták, milyen bajaik vannak, akkor elmondtam, máshol milyen megoldást találtak, vagy nekem milyen ötletem van. Ám helyettük nem oldottam meg semmit. Vagy megfogadták tanácsaimat, vagy nem. Ifjúsági klubos lapot is szerkesztettem. Évente négy alkalommal jelent meg a Stúdió. Akkor kezdtem írogatni sokfelé, a Budapesti Népművelőbe, a Népművelésbe, és megtanultam a szerkesztői munkát. Nagyon izgalmas, szép feladat volt.
– *Mégis visszament Kispestre.*
– Visszahívtak. Egy új művelődési házat húztak fel. Pontosabban egy régit építettek újjá, amit előzőleg földig romboltak. Hivatalosan nevezték felújításnak. A Vörös Csillag Művelődési Ház volt ez, ami aztán régi nevén Kispesti Munkásotthon néven kezdett újra működni. Akkor nagy lehetőséget

kaptam: harmincévesen felkértek, legyek igazgató. Én voltam az első munkatárs, én alakíthattam ki a munkaszervezetet, kiválaszhattam a munkatársaimat. Fiatal kollégákat vettem magam mellé, akikkel hittünk abban, hogy valami fontosat csinálunk. S azt gondolom, sikerült. Zseniális volt ez a fiatal társaság. Úgy húztunk, mint a lovak, éjjel-nappal. A műszaki vezető sráccal például elmentünk Sopronba, kiválasztottuk a bútort. Összekoldultuk rá a pénzt, majd az egyik kerületi vállalat autójával visszamentünk, ott bepakolták nekünk a cucokot. Hajnali háromkor érkezünk a művelődési ház elé, ott várt bennünket három kollégánk. A hátunkon cipeltük be a bútorokat, és magunk állítottuk össze. Arra törekedtünk, hogy minden szempontból szép legyen a ház. Építészeti szempontból szép ma is. A mostani igazgató, Gábor Ilona vigyáz rá, s ezért hálás vagyok neki, mert minden téglában benne van a vérünk, verítékünk.

– *Hagyták, hogy megvalósítsa az elképzeléseit? Vagy beleszóltak a munkájába?*

– Nagyon kemény, diktatórikus pártvonal érvényesült akkor a kerületben, amibe igen hamar beleszaladtam. Nem politikai, hanem szakmai értelemben nagyon szabadelvű volt az a művelődési ház, amit vezettem. Már a konstrukció is eltért a szokásostól. Három népművelővel dolgoztam és egy propagandistával. „Népműveltem” magam is a helyettesemmel együtt, és három-négy technikusunk volt. Ez nem volt szokás. Azt gondoltam, hogy sokkal magasabb lesz a munka színvonala, ha több technikussal dolgozunk. Ez akkor merész újtásnak számított. Aztán volt olyan eset, hogy amikor a pártvezetők nálunk akarták a november 7-ét vagy az április 4-ét ünnepelni, én megkérdeztem: mennyit fizetnek a teremért? Ez nagyon nem tetszett. Vagy: mindenki egyetértett azzal, hogy a fehérre meszelt falak védelmében tiltsuk meg a művelődési házban a dohányzást. Ám a tanácselnök mindenképpen rá akart gyűjtani. Szóval, voltak elvek, amiket nem én találtam ki, mások fogadták el, s amikor azokhoz akartam tartani magam, akkor kiderült: van, akire nem vonatkozik. Ilyenkor mindig ütköztem. Van, aki szó nélkül hagyta volna, de én nem ilyen vagyok. Aztán például óriási felháborodást váltott ki, hogy én nem az elvtárs megszólítást használtam a levelezésben, nevükön szólítottam a tárgyalópartnereimet is, kivéve a párttagokat. Ilyen apróságok voltak. De leginkább az szűrt szemet, hogy nem jelszavakból szedtük össze, mi történjék a művelődési házban – mint például: „szocialista hazafiságra nevelés” –, hanem a szakma belső törvényeit vettük figyelembe. Olyan programokat szerveztünk, amikre a kerületi lakosságnak szüksége volt.

– *Miért kellett otthagynia ezt a munkahelyét?*

– Nem tudtam elérni, amit terveztem. Visszatartottunk olyan pénzeket, amiket saját magunknak is kifizethettünk volna, csak azért, hogy a ház működésére visszaforgassuk. Azzal hittegettem a kollégáimat, hogy be fog érni a munkánk, és ezeket a pénzeket végül mégis megkapjuk. A népművelők sosem kerestek jól. Azért a nagyon-nagyon sok plusz munkáért több pénz járt volna a munkatársaimnak. Az akkoriban kijött 118. rendelet lehetőséget is adott volna előjáróimnak arra, hogy megengedjék, az általunk megtermelt nyereség egy részét – már csak az érdekeltség miatt is – törvényesen zsebre tehesük. Ők – a „lázdók szarvát letörendő”, nagyon is tudatosan – mégis egyenlősít játszottak. Azaz: mi a semmiből felépítettünk egy házat, és munkánk már az első évben nyereséget is hozott. Mégis ugyanolyan pénzeket kapott a másik kerületi

művelődési ház, mint mi, pedig ők – önhibájukon kívül, hisz építkezés folyt náluk – csak tessék-lássék dolgoztak. Nekem személy szerint még a munkatársaimnál is kevesebbet adtak.

– *Miért?*

– Csak. Nem kellett megindokolniuk.

– *Mit csinált ezután?*

– Ez a döntés elkésértett bennünket. Láttam: hiába tartottam az üvegburát a kollégáim fölé, hiába mondtam, hogy „ti csak tegyétek a dolgokat, majd én megharcolom ezeket a küzdelmeket”, ezt az üvegburát összetörték. Akkor azt mondtam: ezt az álmod nem lehet megvalósítani. Ultimátumot nyújtottam be a tanács végrehajtó bizottságának, hisz hivatalosan ez a testület nevezett ki engem. Leírtam három lényeges pontban, mit kérek. Mindegyikét megígérték már korábban. Hozzátettem: ha nem teljesítik, akkor kérem a felmentésemet. Azonnal felmentettek.

– *Nem gondolkodtak sokat...*

– Nem. Várták is, azt hiszem.

– *Jól bírta a konfliktusokat?*

– Ezek nagyon kemény és veszélyes konfliktusok voltak. A nyolcvanas évek közepe felé a párt még nagyon erős volt. A tanácselnököt az elvtársai meg a barátai „Buldózernek” hívták. Vele kellett vállalni az ütközéseket. A kollégáim mindebből nem sokat érzekeltek, s ez így volt jól. Nem is tartozott rájuk. Többek között azért, mert a ház közben jól működött, a szakma kezdett odafigyelni ránk. Lehetett látni, hogy kezd kibontakozni valami. Például mi szerveztük az első hazai break-találkozót. Nálunk jött létre a Sajátos Bulik Háza. Abszolút új műfaj volt. A diszkóra épült, de mellette kulturális csomagokkal is szolgáltunk. A szórakoztatásnak új dimenziót adtunk azáltal, hogy a diszkón keresztül jutott el a kultúra a fiatalokhoz. Mindez nem az én ötletem volt, a kollégáim találták ki. Nagyon-nagyon sok olyan tevékenység folyt nálunk, ami újdonságnak számított. Szabadon gondolkodhattak az emberek, ráadásul pénz is tudtam szerezni a rendezvényekre. Bevételeink is voltak. Az akkori politikai vezetés nem szerette ezt a szárnyalást, s le is törte a szárnyainkat. Ezért történt, ami történt.

– *Mihez kezdett ezután?*

– Nagyon nehéz helyzetben voltam. Már két gyerekem volt, benne voltunk a lakásépítésben, a vége felé jártunk. Nos, három év igazgatóság után légüres térbe kerültem. Nem tudtam, mihez kezdjek. Továbbra is népművelő akartam lenni. De azt mondtam magamban: voltam már szakfelügyelő, igazgató, sok mindenhez értek. Gondoltam, elmegyek szakmai tanácsadónak, igazgatók mellé. Három céggel vettem fel a kapcsolatot: az egyik a Radnóti Művelődési Központ volt, ahhoz akkor még a Rideg Sándor Művelődési Ház és a csepeli klubház is odatartozott. A másik a VSZM Községi Ház, a harmadik pedig a Petőfi Csarnok.

– *Mindenütt volt ilyen státusz?*

– Munkakönyves állásom egyik helyen sem volt, de szerződést kötöttünk. A háromból összejött annyi, mint ha „rendes” állásom lett volna.

– *Mi volt a dolga?*

– Ott voltam minden vezetői értekezleten. Rendszeresen konzultáltam az igazgatóval vagy a vezetőség azon tagjaival, akiknek szükségük volt rám. Majdnem mindenhez volt ötletem, ismeretségem. Főleg a kapcsolattrendszerem volt erős. Segítettem az igazgató és a vezetőség, de általában is a ház munkáját. Egy darabig ez szépen működött, de aztán a Petőfi Csarnok vezetői szerették volna, ha stabilabban kötődöm hoz-

zájuk. Ezért fél év után a másik két munkahellyel kötött szerződésemet közös megegyezéssel nem hosszabbítottuk meg. Módszertani vezető lettem a Petőfi Csarnokban.

– *Az mit jelent?*

– Sok mindent. Hozzám tartozott az információs csoport. Ez a társaság – jó alapokról indulva – irányításom alatt vált a fővárosban járó fiatalság hírcserélő találkozóhelyévé. Akkor kezdték a számítógépesítést. E program végrehajtásának egyik részese voltam. Több fővárosi és országos konferenciát szerveztem. Lehel László igazgató kitalálta, hogy kulturális marketinggel is kellene foglalkozni, ez is az én feladatomból lett. Rendszeressé váltak a belső munkatársi tréningek. Irányítottam a fővárosi ifjúság-szórakozási szokásait kutató felméréseket. Külső szakemberekkel dolgoztam. Lacinak sok ötlete volt. Ma is megvan még a ház falán két réztábla a névadó, Petőfi Sándor emlékére. Összességében: a felmerült ötleteknek a kivitelezése vagy formába öntése volt az én dolgom. Izgalmas volt a belső szervezet fejlesztése, az érdekeltségi szabályzat kidolgozása. Szerteágazó feladatköröm, s emellett nagy szabadságom volt. Igen kellemes időszak volt ez. Egy idő után azonban ez a munka kezdett kiüresedni. Három éve dolgoztam ott, amikor 1991-ben Földiák Andrászt kinevezték az Almássy Téri Szabadidő Központ igazgatójának. Korábban már volt munkakapcsolatunk. András megkeresett, hogyan tudnánk együttműködni. Sétáltunk a Városligetben, beszélgettünk. Arra jutottunk, legjobban, ha odamegyek igazgatóhelyettesnek. Nagy várakozással mentem, de nagyon hamar kiderült: nem tudunk együtt dolgozni.

– *Miért?*

– Erről hadd ne beszéljek. Nagyon-nagyon éles konfliktusaink voltak. A tiszta, érvelő vitáktól kezdve a baráti alapon történő félrészeg ordítózásig bezárólag minden stációt végigjártunk. Láttam, hogy ezt nem lehet tovább csinálni, nekem kell felállnom. Nyilvánvaló, hogy nem az igazgatónak kell elmennie ilyen esetben, nekem kell felállnom. Fél év után eljöttem. Baráti kapcsolatunk és egymás iránti megbecsülésünk megmaradt. Igazi dráma volt ez. Ma itt az intézetben nagyon jól megvagyunk.

– *Ismét állást kerestem...*

– A Budapesti Népművelők Egyesületéhez mentem szervezőnek. Az egyesület azidőtájt alakult. Lehel Laci látta, hogy bajban vagyok, három gyerekkel, állás nélkül, s a Petőfi Csarnokon keresztül belenyomott egy kicsi pénzt, hogy legyen valami jövedelmem. Akkorra érett be az, amit 1990-ben elkezdtem: a Magyar Kollégiumnak, a határon túl kisebbségben élő magyarság kulturális életének segítése. Így az egyesület kérésein belül elkezdtem a Magyar Kollégium építését. Közben kidolgoztam egy képzést a budapesti népművelőknek, ami meg is valósult. Valójában azonban kiderült, hogy hosszú távon nem lehet finanszírozni az én státuszomat az egyesületben. Emellett a három gyerek neveléséhez több pénzre is lett volna szükségem. Megpályáztam a Budapesti Művelődési Központ igazgatói posztját, s elnyertem. A BMK igazgatója lettem, és öt éven keresztül, amíg a mandátumom le nem járt, ottmaradtam. Másnak a dolga persze, hogy megítélje, de azt gondolom: helytálltam. Amikor odamentem 1993-ban, az elmúlt időszakról készült egy nyolcvannégy oldalas revízió, melynek csak az intézkedési terve volt tizennyolc oldal. De mire a jelentés megérkezett, a hibáknak a 85 százalékát már kiküszöböltem. Anélkül persze, hogy tudtam volna, mit tartalmaz a jelentés. Hiszen a vizsgálat idején még nem is dolgoztam ott.

– *Milyen problémákat örökölt?*

– A BMK minden szempontból nagyon roszkatag volt. A főváros vezetése sokáig lebegtette a lehetőséget, hogy megszünteti. Semmiféle erkölcsi támogatást nem kapott, az addigi igazgató is már kifelé tekintgetett, nem foglalkozott a ház vezetésével. Teljes volt a káosz, amikor odaérkeztem. Mindent előlről kellett kezdenem. Megcsináltuk az összes szabályzatot újra, elkészítettem az ügyeleti beosztást, az értekezletek rendjét. Mindenről emlékeztető készült, nem lehetett kibújni azazal, hogy megbeszéljük-e vagy sem. Hihetetlenül kemény munka volt ez. Mindemellett a módszertani munka megerősödött, s megtörtént az információs rendszer kiépítése, a Ház szakmai átstrukturálása. Ráadásul hordoztunk két iskolát, amelyeknek régen le kellett volna válniuk az intézményről. Ez a két „túlhordott terheesség” leszívta a BMK szinte összes erejét, mire sikerült a „szülések” feltételeit megteremteni. Nagy munkát végeztünk, komolyabb hibák nélkül. A visszatérő revízió már nem tárt fel új hibát. Intézkedési tervet sem kellett készítenem, mert nem volt mire. Egy átfogó vizsgálat, melyet szintén a főváros rendelt meg, ugyancsak csupa jót mondott az intézményről. És ha ehhez hozzátesszük, hogy a BMK dolgozóinak fizetése 1,6–1,8-szorosa volt a többi hasonló intézményben dolgozókéénak, akkor – azt gondolom –, nem voltam sikertelen. Ennek ellenére, amikor a mandátumom lejárt, az igazgatóválasztás során megkérdezték a dolgozókat, s ők az igazgatóhelyettesest szerették volna vezetőnek. Így ő lett az igazgató.

– *Ha annyira sikeres volt, miért nem választották újra?*

– Mert nem vettem tudomásul, hogy az ember olyan, amilyen.

– *Milyen?*

– Az embereknek általában mások a szempontjaik, mint amiket én fontosnak tartok. Hiába volt rendezett a helyzet, a BMK-ban mindenki tudta, meddig terjed a hatásköre, és azon belül szabadon dönthetett. Világosak voltak a viszonyok. Mindenkinek csak egy főnöke volt. Ha rosszul döntött valaki, megbeszéljük, hogyan lehetett volna jobban, s továbbra is megkapta a döntés lehetőségét. Ha valaki folyamatosan rosszul döntött, csak akkor vettem el tőle ezt a lehetőséget. Egy dologgal azonban nem foglalkoztam, és az hiba volt: nem simogattam meg rendszeresen az emberek fejét, nem dicsértem őket és nem foglalkoztam a problémáikkal. Nem mentem oda hozzájuk, nem beszélgettem velük. Ha valamilyen bajukkal megkerestek, meghallgattam őket és segítettem, de nem mentem ennek elébe. Ilyen vagyok. Hozzám sem kell odajönnie a főnökömnek, hogy megdicsérjen, ha jól végzem a munkám. Nekem ez a természetes. Tudom, mi a dolgom, s igyekszem megcsinálni. De tudomásul kell vennem, hogy az emberek általában nem ilyenek. Nem elég, ha jól keresnek, ha körretek körülmények között dolgoznak; nagyobb odafigyelést igényelnek, mint amire én képes vagyok. Ezért – azt hiszem – nem vagyok alkalmas vezetőnek. A házzal kapcsolatos dolgok is túlságosan az íróasztalhoz kötöttek. Napi tíz órát dolgoztam iszonyatosan keményen, ráadásul úgy, mint egy hivatalnok: telefonáltam, olvastam, írtam, leveleket fogalmaztam. Valójában utáltam. De rám volt bízva ötven ember sorsa, és úgy éreztem, felelős vagyok értük, és azért, hogy jó lehetőséget biztosítsak számukra egy olyan intézményben, ami módszertani központ is egyben. Ránk figyelt a szakma. Többek között azért kellett megőrizni a BMK-t, mert ha azt megfojtják, úgy járhatott volna a többi megyei művelődési központ is. Ezt el kellett kerülnöm.

– Közben nem került konfliktusba önmagával?

– De igen! Ha például egy általam nagyra becsült, kiváló kollégát kellett elbocsátanom az átstrukturálás miatt – mert sajnos pénzt vitt el a háztól és nem azért, mert rosszul dolgozott –, az gyűlöletes dolog volt. De a ház volt a fontos. Gondolkodás nélkül bocsátottam el a kollégát, miközben szemem köptem magam.

– Megmondta neki, miért kell elküldenie?

– Nem volt szükség rá, tudta. Intelligens ember volt. Ettől függetlenül szégyelltem magam. Nem azért mentem oda, hogy kiváló kollégákat kirúgjak. Csakhogy más szempontok fontosabbak voltak. Sikertelt tehát megőrizni a BMK-t, nem is akárhogyan.

– Mikor jött el onnan?

– 1998-ban. A fővárosi önkormányzat összeállított egy bizottságot, amelybe neves szakembereket hívott meg, ők döntöttek az igazgatói pályázatokról. Benne voltak a Közalkalmazotti Tanács és a szakszervezet képviselői. A Közalkalmazotti Tanács megkérdezte a dolgozókat. Az ő véleményük az volt, hogy Margittai Kati legyen az igazgató. Csak az volt furcsa, hogy aztán bejöttek hozzám többen is, hogy nem értik, mert nem csak ők, de tudomásuk szerint sokan mások is engem akartak.

– Gondolom, csalódott volt.

– Bármennyire nehéz volt ezzel szembenézni akkor, ma már túl vagyok rajta. Terveim, elképzeléseim voltak, sok előkészítő munkám, ezek semmivé váltak. De azt hiszem, végül is jól jártam. A mostani munkám mellett sokkal több a szabadidőm, lényegesen kevesebb idegmunkával jár, mint ha igazgató volnék. Akkoriban keveset látott a családom, s amikor láttak, ideges, ingerlékeny, rohanó és fáradt voltam. Most nincs így. Ilyen értelemben jól jártam.

– Most osztályvezető a Magyar Művelődési Intézetben.

– Először Földiák András arra akart rávenni, hogy legyek főosztályvezető. Hozzám tartozott volna a nemzetközi osztály, a magyarországi kisebbségek osztálya és a határon túli magyarok csoportja. Nem akartam vállalni. Többek között azért nem, mert itt is sok feszültség halmozódott fel. Itt is ki kellett volna rúgni embereket. Persze, bebizonyosodott, hogy ezek nélkül is működik a dolog, ami azt mutatja, másképp is meg lehet oldani a problémákat. Ám én csak egyféleképpen tudtam volna. Jól döntöttem, hogy nem vállaltam. A határon túli magyarok osztályának vezetője lettem. Egyetlen ügynevezett „beosztottam” van, Halász Péter, aki félállásban dolgozik itt. Régóta ismerem, nagyon tisztetem a munkáját. Nem is beosztott ő, hanem munkatárs. Nagyon jól megvagyunk egymással. Szabad vagyok, nyugodtan tudom végezni a munkámat, s azt csinálom, amit amúgy is csinálnék.

– Mi a Magyar Kollégium, amivel évek óta foglalkozik?

– Két civil szervezet: egyesület és alapítvány. Mindkettőnek én vagyok az elnöke, képviselője. A Magyar Kollégiumot 1990 januárjától számolom. Még decemberben, mikor kitört a forradalom Romániában, elhatároztam: viszek élelmet, ruhát. Magyaroknak, románoknak, mindég. Akkoriban még a Petőfi Csarnokban dolgoztam, s Lehel Laci azt mondta: ha már kímés, ne érd be azzal, hogy ajándékokat viszel, az elfogy. Építs kulturális kapcsolatokat! Megtettem az első lépéseket.

– Kihez fordult?

– Marosi Barnával jó viszonyban voltam, illetve Nagyváradon volt egy nagyon helyes fiatal társaság, a Magyar Ifjúság Demokratikus Szövetsége, a MIDESZ. Az általam kivitt dol-

gokat ők osztották el. A nyomor hihetetlen bugyrait láthatam a segítségükkel. Marosvásárhelyen Csíki Boldizsár, a Kultúrpalota igazgatója által ajánlott szakemberek segítségével bővítettem a kört. Épp ebben az időszakban Felvidékről jelentkezett egy fiatal srác, hogy újjá akarja szervezni a Magyar Ifjúsági Szövetséget a szlovákiai Komáromban. A Petőfi Csarnok, mint ifjúsági központ segítségét kérte. Lehel Laci szabad kezet adott, utazhattam Romániába, Szlovákiába, majd megkerestem a kárpátaljaiakat Dinnyés Jóskán keresztül. Így indult ez a dolog. Akkor a Délvidéken háború folyt, ezért azt a területet kihagytuk. Mikor véget értek a harcok, ott is kiépültek a kapcsolataim. Aztán 1992-ben megalakult a Budapesti Népművelők Egyesülete, annak szakosztályaként működött a Magyar Kollégium. Ám egy idő után zavartuk egymást a pályázatainkkal, hiszen valójában két külön szervezet voltunk, de egy néven pályáztunk. A minisztériumban kaptunk egy jó tanácsot, s ennek nyomán megalapítottuk az egyesületet és az alapítványt. Az egyesületet 1996-ban, az alapítványt 1997-ben jegyezték be. Mindkettő a kisebbségben élő magyarokat segítő kulturális munkát tűzte céljává.

– Nagy feladat, de mit sikerült elérni?

– Apró dolgokkal is lehet segíteni. Egy példa: amikor még nem volt internet, különösen figyeltem a pályázatokat, és kiválasztottam azokat, melyekről feltételeztem, hogy arra határon túliak is pályázhatnak. Elküldtem nekik, hogy első kézből értesüljenek: van ilyen lehetőség. 1995-től kezdve rendszeresen szerveztem képzéseket, először Magyarországon, majd a régiókban is, amelyeken azt oktattuk, hogyan kell pályázni. Meghívtuk például a Magyar Alapítványi Központ igazgatóját, az összes nagy pályázatot kiíró cég vezetőjét, a Nemzeti Kulturális Alap igazgatóját és a Magyar Kultúra Alapítvány elnökét. Tapasztalatcseréket, konferenciákat, tanfolyamokat, kulturális rendezvényeket is szervezünk. Az intézet mellett társ szervezői voltunk a határon túli kulturális egyesületek budakalászi találkozójának. Szeretnénk ezentúl minden évben megrendezni, csak pénzt kell hozzá szerezni. A Magyar Kollégium legnagyobb rendezvénye éppen idén volt: a csíkszeredai Hargita Nemzeti Székely Népi Együttes idei kárpát-medencei turnéja, ami során három héten keresztül bejártunk hat régiót és Magyarországot. 5000 kilométert utaztunk, tartottunk 15 előadást, sok helyen koszorúztunk. A Budapesti Kongresszusi Központban 1600 ember látta a produkciót, majdnem teltház volt, és óriási ováció fogadta az együttest. A Magyar Kollégium erről szól.

– Hogyan tudja összeegyeztetni az intézeti munkáját a Magyar Kollégium szervezésével?

– Nagyon jól sikerült összeegyeztetni ezt a két munkát. A kettőt soha nem keverem. Vannak egyértelműen csak az intézethez kötődő munkáim, vannak csak a Magyar Kollégiumhoz kötődőek. Van közös munka is, de a feladatokat mindig elkülöníttem, a pénzügyeket is.

– Kiket becsül a szakmában?

– Sokan vannak. Majdnem mindenkivel lehetett valamit tanulni. Három ember azonban mindenképpen az elsők között van. Malomsoky Ildikó, Lehel László és Földiák András. Nagyon különböző emberek. Emberséget, nyitottságot, toleranciát, emberi tartást, szakmai tudást tanultam tőlük. Egyiktől ezt, másiktól azt.

– Nemrég kapta meg a Népművelésért Díjat.

– Szakmai szempontból igen komoly elismerés. Nagyon-nagyon jól esett. A Budapesti Népművelők Egyesületétől is

kaptam már elismerést és a Magyar Népművelők Országos Egyesületétől is emléklakettet. Népművelésért díjat először kaptam. Elég öreg vagyok, és elég sokat dolgoztam a szakmában. Nálam érdemtelenebb emberek is megkapták már ezt a díjat. Másrészt nálam sokkal érdemesebbek eddig még nem kapták meg. Ez együtt van bennem. Az, hogy kaptam egy díjat, amire a szakma, közelebről a Budapesti Népművelők Egyesülete terjesztett fel, ez nagyon jólesik. Egyetlen más szervezet sem tudott volna engem fölterjeszteni, mert mindenütt rövid ideig dolgoztam ahhoz. Az, ami jólesett volna a díj mellé: egy mondat a minisztertől. Hogy miért is kapom a kitüntést. Nem tudom, mi volt a felterjesztésben. Ha valaki azt mondja, hogy sok mindenért kaphattam volna, de azért kaptam, mert tíz éves a Magyar Kollégium, akkor nagyon boldog lettem volna. Amikor Cseh Tamás és Bereményi Géza megkapta a Budapestért Érmét, azt mondtam nekik: egy kitüntetés mindig rosszkor jön, mert mindig későn adják. De mindig jókor jön, mert az ember úgysem azért csinálja. Na, most én is így vagyok ezzel. Ám alapvetően jólesett.

– *Mi lesz ezután? Ön mondta: hosszú ideig nem szokott egy helyen maradni.*

– Itt az intézetben szabad vagyok. Hagynak dolgozni. De mivel magam is voltam igazgató, tudom, mivel tartozom a főnökömnek. Ha kiszignál rám valamit, nem vitatkozom vele, megcsinálom. Tudom, hogy ezerfelé jár az agya egy vezetőnek,

nem figyelhet arra, hogy munkatársa elvégezte-e a kiadott feladatot, vagy szabotálja azt. Nem akarok neki külön gondot okozni, így is van baja elég. Kérdés: mi lesz a Magyar Művelődési Intézettel? Mindenféle elképzelések keringenek a Hagyományok Házától kezdve az intézet ilyen meg olyan átalakításáig. Hogy arra a munkára, amit én végzek, milyen formában lesz szükség, ha egyáltalán lesz, azt nem tudom. Ezen is múlik a jövőm. A magam részéről szeretném mind az itteni munkámat, mind a Magyar Kollégiummal kapcsolatos tevékenységemet sokkal profibbá tenni. Ez alatt a biztonságot értem. Lehetetlen hosszútávon úgy dolgozni, hogy nem tudom, jövőre képes leszek-e finanszírozni a Magyar Kollégiumot, s nem tudom, hogy az itteni munkámmal meg tudom-e tenni ugyanezt. Végtelenül egyszerű: ha munkámhoz tudok pénzt szerezni, akkor tudok dolgozni. Ha nem, akkor nem. A Magyar Kollégium irodája jelenleg a lakásom egyik szeglete. Ha nem lenne számítógépem, már nem férne el tíz év munkájának a dokumentációja. A Magyar Kollégiumnak kellene egy titkárnő, egy valódi székház, ahol egy vendéglátó helyet tudnék működtetni, szálláslehetőséggel, s mindez kitermelné a székház és a titkárnő költségeit. Akkor sokkal nyugodtabban dolgozhatnék.

– *A gitárt elveszi néha?*

– Gyerekeimnek játszom időnként. Amit ők kérnek: Cseh Tamást, gyerekdalokat. Néha a feleségemmel is elénekeljük a Vencere most, a Quantanamerát.

